

opracował: Adam Klarecki

PROGRAM NAUCZANIA
instrumentu głównego organy
w klasach I – VI PSM II stopnia
drugi etap edukacyjny

*Zespół Szkół Muzycznych im. Czesława Niemena
we Włocławku*

WŁOCŁAWEK 2017

spis treści

1. wstęp	-str. 3
2. cele nauczania	-str. 3
3. materiał nauczania obejmujący:	
a) treści nauczania - zgodne z treściami zawartymi w podstawie programowej	-str. 6
b) formy sprawdzania osiągnięć ucznia	-str. 8
c) osiągnięcia nauczania – opis osiągnięć ucznia na zakończenie etapu edukacyjnego	-str. 9
4. realizacja programu nauczania:	
a) rozkład materiału	-str.10
b) propozycje literatury muzycznej	-str. 15
c) kryteria oceniania	-str. 23
5. komentarz do realizacji programu	-str. 24

1. WSTĘP:

Program nauczania (II etap edukacyjny) instrumentu głównego organy przeznaczony do realizacji w Zespole Szkół Muzycznych im. Czesława Niemena we Włocławku, został stworzony zgodnie z 1. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 września 2017 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego w publicznych szkołach artystycznych (Dz. U. z 2017 r., poz. 59 i 949)

Czas trwania lekcji przedmiotu jest następujący:

2 lekcje po 45 minut tygodniowo w klasach od 1 do 5

3 lekcje po 45 minut tygodniowo w klasie 6

2. CELE NAUCZANIA:

WYMAGANIA OGÓLNE

1. Zdobywanie wiedzy o muzyce

Uczeń w działaniach praktycznych integruje wiedzę z zakresu historii muzyki, form

muzycznych, harmonii i analizy muzycznej. Rozwija swoją wiedzę, ze szczególnym

uwzględnieniem historii organów i muzyki organowej, korzystając z różnych źródeł.

2. Kształcenie techniki gry na organach, pozwalające na wykonanie utworów z różnych epok, zgodnie z zapisem i kanonami stylistycznymi

Uczeń zdobywa umiejętności techniczne w zakresie gry manualowej i pedałowej oraz

realizowania zróżnicowanych struktur formalnych i stosowania odpowiednich środków

wyrazowych.

3. Przygotowanie do samodzielnej pracy nad realizacją utworów

Uczeń poznaje sposoby posługiwania się efektywnymi technikami ćwiczenia na instrumencie,

czytania a vista i dąży do samodzielnego przygotowania utworów o średnim stopniu trudności.

4. Praktyczna realizacja elementów improwizacji

Uczeń zapoznaje się i wdraża podstawowe elementy improwizacji niezbędne w organowej

muzyce solowej i kameralnej.

5. Muzykowanie kameralne

Uczeń wykorzystuje nabyte umiejętności gry na organach do muzykowania w zespołach kameralnych.

6. Przygotowanie do występów publicznych

Uczeń przygotowuje się do występów solowych i zespołowych, rozwijając umiejętność koncentracji i opanowania tremy, a także współpracy z innymi instrumentalistami.

WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

1. Zdobywanie wiedzy o muzyce

Uczeń:

- 1) posiada wiedzę z zakresu głównych nurtów rozwoju muzyki, szczególnie organowej, w aspekcie historycznym (od muzyki dawnej po dzieła XXI wieku);
- 2) rozróżnia i analizuje budowę formalną utworów organowych, w szczególności: preludium, fuga, wariacje chorałowe, forma triowa;
- 3) dokonuje analizy przebiegów harmoniczných;
- 4) dysponuje podstawową wiedzą z zakresu instrumentów muzycznych, ze szczególnym uwzględnieniem organów; zna elementy konstrukcyjne organów (traktura, rejestry, piszczałki, mechanizm powietrzny, szafa ekspresyjna i inne urządzenia pomocnicze);
- 5) rozróżnia typy organów w zależności od ich konstrukcji (mechaniczne, pneumatyczne, elektryczne).

2. Kształcenie techniki gry na organach, pozwalające na wykonanie utworów z różnych epok, zgodnie z zapisem i kanonami stylistycznymi

Uczeń:

- 1) posługuje się techniką gry organowej, pozwalającą na wykonanie dzieł muzycznych z różnych epok i stylów w muzyce solowej i kameralnej; stosuje techniki gry klawiszowej, wykształcone w ramach nauki gry na fortepianie (drobna technika palcowa, dwudźwiękowa, pasażowa, akordowa, przebiegi gamowe, zdobnictwo, repetycja);
- 2) rozwija technikę gry pedałowej przez wykonywanie gam, pasaży, etiud i ćwiczeń pedałowych oraz wybranych fragmentów solowych z repertuaru organowego;

- 3) wykorzystuje umiejętność dynamicznego prowadzenia frazy, zdobytą w trakcie nauki gry na fortepianie, przez użycie szafy ekspresyjnej i innych urządzeń pomocniczych;
- 4) interpretuje utwory organowe zgodnie z zapisem i kanonami stylistycznymi, stosując odpowiednią:
- artykulację (technikę grania łącznego i rozdzielnego),
  - akcentację (rozdzielanie mocnych i słabych części taktów, podkreślanie wyróżniających się zjawisk metroritmicznych i harmonicznym),
  - ornamentykę (umiejętność zastosowania zróżnicowanych form zdobniczych w zależności od epoki historycznej),
  - frazowanie (prowadzenie mniejszych i większych konstrukcji muzycznych),
  - registrację (stosowanie adekwatnych połączeń głosów organowych związane z historycznym instrumentarium i konwencjami);
- 5) realizuje struktury polifoniczne i homofoniczne.

3. Przygotowanie do samodzielnej pracy nad realizacją utworów

Uczeń:

- poszukuje nowych, efektywnych technik ćwiczenia na organach;
- uwzględnia nowe osiągnięcia z dziedziny psychologii muzycznej, wykorzystując technologię informacyjną i komunikacyjną;
- stosuje rozmaite sposoby zapamiętywania;
- poznaje techniki i rozwija nawyki związane z czytaniem a vista w grze solowej i zespołowej;
- czyta nuty a vista w sposób gwarantujący ciągłość narracji muzycznej;
- samodzielnie opracowuje utwory o małym stopniu trudności.

4. Praktyczna realizacja elementów improwizacji

Uczeń:

- stosuje elementy improwizacji do zdobnictwa w muzyce dawnej;
- improwizuje proste kadencje w utworach solowych i kameralnych;
- harmonizuje podane melodie;
- realizuje proste basso continuo.

5. Muzykowanie kameralne

Uczeń:

- wykonuje partię organów w zróżnicowanych obsadach instrumentalnych;
- realizuje partię basso continuo;

3) dostosowuje akompaniament przeznaczony na fortepian lub zespół instrumentalny do specyfiki organów.

6. Przygotowanie do występów publicznych

Uczeń:

- 1) świadomie kontroluje emocje i zachowanie;
- 2) wykorzystuje intuicję i wyobraźnię w interpretacji utworów organowych, wykonywanych w różnych wnętrzach (kościół, sala koncertowa i inne);
- 3) dokonuje analizy artystycznej i ocenia swoje występy;
- 4) tworzy repertuarową bazę utworów zrealizowanych na zajęciach indywidualnych lub zespołowych.

3. MATERIAŁ NAUCZANIA:

Obejmuje:

- A. Treści nauczania - zgodne z treściami zawartymi w podstawie programowej
- B. Formy sprawdzania osiągnięć ucznia - niezbędne do realizacji programu nauczania
- C. Osiągnięcia nauczania – opis osiągnięć ucznia na zakończenie etapu edukacyjnego

A. TREŚCI NAUCZANIA:

1. Zdobywanie wiedzy o muzyce:

- posiadanie wiedzy z zakresu głównych nurtów rozwoju muzyki, szczególnie organowej, w aspekcie historycznym (od muzyki dawnej po dzieła XXI wieku)
- rozróżnianie i umiejętność analizy formalnej utworów organowych, w szczególności: preludium, fuga, wariacje chorałowe, forma triowa
- umiejętność analizy przebiegów harmonicznyc
- dysponowanie podstawową wiedzą z zakresu budowy organów (traktura, rejestry, piszczałki, mechanizm powietrzny, szafa ekspresyjna)

2. Kształcenie i doskonalenie elementów techniki gry na organach i interpretacji muzycznej:

- posługiwanie się techniką gry na organach, pozwalającej na wykonywanie dzieł muzycznych z różnych epok i stylów w muzyce solowej i kameralnej
- stosowanie technik gry klawiszowych, wykształconych w ramach nauki gry na fortepianie (drobna technika palcowa, dwudźwiękowa, pasażowa, akordowa, przebiegi gamowe, zdobnictwo, repetycja)
- rozwijanie techniki gry pedałowej poprzez wykonywanie gam, pasaży, etiud i ćwiczeń pedałowych oraz wybranych fragmentów solowych z repertuaru organowego
- umiejętność dynamicznego prowadzenia frazy poprzez użycie szafy ekspresyjnej
- umiejętność interpretacji utworów organowych zgodnie z zapisem i kanonami stylistycznymi, poprzez stosowanie odpowiednich elementów (artykulacja, akcentacja, ornamentyka, frazowanie, registracja)

3. Przygotowanie do samodzielnej pracy nad realizacją utworów:

- poszukiwanie nowych, efektywnych technik ćwiczenia na organach, korzystając z nowych osiągnięć z dziedziny psychologii muzycznej
- stosowanie rozmaitych sposobów zapamiętywania
- stosowanie technik i rozwijanie nawyków związanych z czytaniem a vista w grze solowej i zespołowej
- umiejętność czytania nut a vista w sposób gwarantujący ciągłość narracji muzycznej
- umiejętność samodzielnego opracowania utworu o małym stopniu trudności

4. Praktyczna realizacja elementów improwizacji:

- stosowanie elementów improwizacji do zdobnictwa w muzyce dawnej
- umiejętność improwizowania prostych kadencji w utworach solowych i kameralnych
- umiejętność harmonizacji podanych melodii
- umiejętność realizacji prostego basso continuo

5. Muzykowanie kameralne:

- umiejętność wykonania partii organów w zróżnicowanych obsadach instrumentalnych

- umiejętność realizacji basso continuo
- umiejętność adaptacji na organy, akompaniamentu przeznaczonego na fortepian lub zespół kameralny.

6. Przygotowanie do występów publicznych

- zdolność świadomego kontrolowania emocji i zachowań
- umiejętność dokonania analizy i oceny własnego występu
- zdolność wykorzystywania intuicji i wyobraźni w interpretacji utworów organowych, wykonywanych w różnych wnętrzach(kościół, sala koncertowa i inne)
- tworzenie repertuarowej bazy utworów zrealizowanych na zajęciach indywidualnych lub zespołowych

B. FORMY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ – NIEZBĘDNE DO REALIZACJI PROGRAMU NAUCZANIA

1. Formułowanie przez nauczyciela wymogów edukacyjnych, niezbędnych do uzyskania ocen śródrocznych i końcowo rocznych
  - Informowanie ucznia o jego poziomie osiągnięć edukacyjnych (technicznych i muzycznych).
  - Pomoc uczniowi w nauce samodzielnego opanowania utworów.
  - Pomoc uczniowi w planowaniu własnego rozwoju.
  - Motywowanie ucznia do dalszej pracy.
  - Dostarczanie informacji rodzicom i nauczycielom przedmiotów ogólnomuzycznych o uzdolnieniach ucznia oraz o ewentualnych trudnościach w uczeniu się.
2. Przeprowadzanie przesłuchań śródrocznych i egzaminów promocyjnych (końcowo rocznych).
3. Elementy brane pod uwagę przy ocenach:
  - przesłuchania semestralne (półroczne),
  - przesłuchania promocyjne (końcoworoczne),
  - popisy klasowe, szkolne i inne występy,
  - czytanie a'vista,
  - umiejętność samodzielnego przygotowania utworów,
  - aktywność ucznia: frekwencja, stopień przygotowania do lekcji, udział w koncertach szkolnych, pozaszkolnych oraz lekcjach otwartych.

Wszystkie komisyjne przesłuchania (egzaminy) oceniane są w skali od 6 do 1.

- 6 – stopień celujący
- 5 – stopień bardzo dobry
- 4 – stopień dobry
- 3 – stopień dostateczny
- 2 – stopień dopuszczający (z przedmiotu głównego ocena dopuszczająca jest oceną niepromującą)
- 1 – stopień niedostateczny (j.w.)

C. OSIĄGNIĘCIA NAUCZANIA – OPIS OSIĄGNIĘĆ UCZNI NA ZAKOŃCZENIE ETAPU EDUKACYJNEGO

1. Umiejętność przygotowania organów do gry. Opanowanie podstawowych wiadomości na temat budowy organów, poznanie podstawowych części i ich funkcji, umiejętność ich poprawnego nazwania. Poznanie zasad działania różnych traktur organów, rozróżnianie głosów poszczególnych rejestrów, umiejętność posługiwania się urządzeniami stołu gry. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry poprzez prawidłową korelację lewej i prawej ręki, biegłość palcową obu rąk i zmiany sposobu wydobywania dźwięku. Umiejętność prawidłowej gry na pedale i bieglej koordynacji pracy rąk i nóg.
3. Opanowanie techniki gry z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej, umiejętności gry wielogłosowej na manuałach i swobodnego grania na każdym z nich i na dwóch, umiejętności gry solo na pedale, opanowanie techniki gry triowej.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i różnymi sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Umiejętność samodzielnej, poprawnie stylistycznej rejestracji, doboru głosów, łączenia ich w kompleksy dynamiczno-kolorystyczne w zależności od epoki i narodowości kompozytora. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów, w tym równocześnie z pedalem, o różnym stopniu trudności z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, rejestracji, metroritmiki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu, właściwego stylu epoki

- i indywidualną interpretacją oraz rejestracją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego i akompaniowania soliście (wokaliście i instrumentaliscie) oraz umiejętność realizowania basso continuo w muzykowaniu zespołowym.
  9. Opanowanie literatury organowej w następującym zakresie: etiudy manualowe i pedałowe, utwory rozwijające: niezależność ruchową, biegłość, samodzielną technikę gry, koordynację pomiędzy manuałem a pedałem, swobodę i ekonomię ruchu, wszechstronność aparatu gry, literatura organowa od muzyki dawnej po dzieła XX-wieczne, z uwzględnieniem podstawowych form i gatunków muzycznych oraz polskiej muzyki organowej.
  10. Poprawne wykonanie utworu dawnego mistrza, opracowania chorałowego J. S. Bacha, dużej formy J. S. Bacha (do wyboru: fuga, preludium i fuga, fantazja, toccata), sonaty J. S. Bacha, utworu romantycznego lub współczesnego. Umiejętność poprawnego wykonania pieśni z harmonizacją w oparciu o chorał lub inny zbiór akompaniamentów do pieśni kościelnych (odpowiednie tempo, podział na wersety i zdania, właściwa rejestracja i charakter, faktura w układzie trzygłosowym bez pedału i z pedałem w układzie: głosy manualowe i głos pedałowy).

4. REALIZACJA PROGRAMU NAUCZANIA:

Realizacja programu nauczania obejmuje następujące zagadnienia:

A. Rozkład materiału – jest to ogólna koncepcja programu nauczania przedmiotu głównego – organy. Zawiera zestaw wymagań dla poszczególnych klas cyklu sześcioletniego. Ponadto zawiera zamierzone efekty programowe do realizacji w trakcie roku szkolnego w poszczególnych klasach. Jest dopasowany do indywidualnych potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

B. Propozycje literatury muzycznej – to wskazówki metodyczne dotyczące odpowiedniego doboru trudności materiału nauczania w poszczególnych klasach.

C. Kryteria oceniania – umożliwiające sprawiedliwą ocenę osiągnięć ucznia.

A. WYMAGANIA EDUKACYJNE

W szkole muz. II st. selekcja uczniów, którzy nie mogą z różnych przyczyn podołać wymaganiom programowym szkoły II st. winna odbywać się w kl. I – III; tak, by od IV roku wzwyż pozostali uczniowie, którzy rokując godne zakończenie nauki w szkole średniej i mogą podjąć dalsze studia na uczelniach artystycznych.

Uwieńczeniem 6-letniego cyklu nauczania w szkole II st. jest egzamin dyplomowy, który powinien ukazać ucznia jak najbardziej wszechstronnie w zakresie jego techniki i muzykalności.

Klasa I PSM II st.

- korekta aparatu gry,
- wiadomości z historii, budownictwa organowego i tradycji wykonawstwa organowego,
- zaznajomienie z instrumentem, na którym odbywają się zajęcia,
- technika manualowa: realizacja zarówno legata „barokowego”, jak i ścisłego, także w grze akordowej; realizowanie innych rodzajów artykulacji; rozumienie touché organowego,
- technika pedałowa: systematyczna nauka gry – gamy, ćwiczenia itp.,
- nauka słyszenia polifonicznego i prowadzenie prostego cantus firmus,
- pomoc uczniom w przygotowaniu się do występów artystycznych: przygotowanie nut i rejestracji, dostosowanie się do warunków akustycznych, umiejętne użycie instrumentu, pokonywanie tremy
(*punkt ten dotyczy wszystkich poziomów nauki w PSM II st.*)

Osiągnięcia programowe:

Co najmniej 3 utwory z różnych działów programowych.

Klasa II PSM II st.

- umiejętność prowadzenia cantus firmus,
- umiejętność gry utworów polifonicznych (w tym form triowych),
- rozwój techniki pedałowej i ogólnej biegłości technicznej,
- praca nad niezależnością rąk i nóg oraz koordynacją ruchową,
- rozwój muzykalności ucznia i jego znajomości historii i literatury instrumentu.

Osiągnięcia programowe:

Co najmniej 4 utwory z różnych działów programowych.

Klasa III PSM II st.

- wszechstronny rozwój techniki w zakresie wszystkich aspektów gry,
- poszerzanie repertuaru w kierunku większego wykorzystania organów (np. użycie crescenda, szafy ekspresyjnej, kombinacji) i pokazania swojej wrażliwości na styl oraz muzykalności w wykonywaniu utworów – np. budowanie napięć za pomocą dynamiki i agogiki,
- systematyzacja wiedzy o zdobnictwie i możliwościach dyminucji w dawnej muzyce,
- ukierunkowanie zainteresowań muzycznych ucznia w kontekście dalszej nauki gry na organach.

(po III roku powinno nastąpić samookreślenie się ucznia co do dalszej nauki w szkole średniej)

Osiągnięcia programowe:

Co najmniej 4 utwory z różnych działów programowych.

KLASA IV PSM II st.

- dalszy rozwój techniki manualowej i pedałowej,
- wzrost muzykalności i stylowości gry,
- wycucie formy i stylu, a także coraz dojrzsze przekazywanie elementów dzieła muzycznego (melodyka, rytmika, harmonika, dynamika, ornamentacja, a także właściwy dobór registracji),
- wprowadzenie elementów improwizacji oraz realizacji basso continuo,
- praca nad chorałami: umiejętność sprawnego czytania 3- i 4-głosu, analiza harmoniczna, nauka akompaniamentu do melodii, zwłaszcza sakralnych, a także transkrybowania faktury fortepianowej na organową w wybranych utworach.

Osiągnięcia programowe:

Co najmniej 4 utwory z różnych działów programowych.

KLASA V PSM II st.

- rozwój techniki gry i muzykalności, adekwatnie do poznawanych utworów i wynikających z nich wymagań, w tym znacznie sprawniejsze czytanie nut,
- lepsza koordynacja ruchowa, zwłaszcza przy utworach na więcej niż jeden manual z pedałem,
- rozwój własnej osobowości muzycznej, wyrażającej się m.in. w zainteresowaniach i pogłębianiu swoich zdolności,

- uwrażliwienie na stylistykę wykonywanych dzieł, np. różne szkoły muzyki dawnej (zdobnictwo, artykulacja, aplikatura, registracja itp.), odmienny charakter brzmienia organów (i odpowiedni sposób ich użycia, np. żaluzje, wałek crescendowy, łączniki, wolne kombinacje). Wskazany jest tu również większy poziom wiedzy z zakresu budownictwa i konserwacji organów, w tym pewna umiejętność diagnozowania i usuwania niektórych usterek w instrumencie,
- przygotowanie do wykonywania większych form (duże preludia i fugi, sonaty, suity etc.),
- zwiększone wymagania w zakresie programu i interpretacji wynikające głównie z tego, że rok ten jest bezpośrednio przygotowujący do roku dyplomowego oraz egzaminu wstępnego na wyższe uczelnie muzyczne,
- konieczność innych, wspomagających form nauki: korzystanie z zasobów biblioteki, nagrań, obecność na koncertach, w tym rejestrowanie organistom, uczestnictwo w różnych konfrontacjach artystycznych, jak konkursy, przesłuchania, sesje naukowe dla szkół muzycznych itp.).

Osiągnięcia programowe:

Co najmniej 4 utwory z różnych działów programowych.

Klasa VI PSM II st. (rok dyplomowy)

- umiejętność sprostania wymaganiom wynikającym z realizacji programu dyplomowego,
- wymagana jest też umiejętność odpowiedniej prezentacji estradowej i profesjonalnego redagowania swojego programu koncertowego

Osiągnięcia programowe:

3 utwory z różnych działów programowych na przesłuchanie śródroczne i cały repertuar na egzamin dyplomowy..

Repertuar przesłuchań śródrocznych, egzaminu końcoworocznego dla PSM II st. – organy

kl.	Przesłuchania śródroczne	Egzamin końcoworoczny
I	1. Manuałowy utwór dawnego mistrza 2. Utwór J. S. Bacha 3. Manuałowy utwór kompozytora romantycznego	1. Ćwiczenie pedałowe 2. Utwór z użyciem pedału (dowolnego kompozytora) 3. Utwór J. S. Bacha 4. Utwór dowolny

II	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ćwiczenie pedałowe 2. Utwór dawnego mistrza 3. Opracowanie chorałowe dowolnego kompozytora 4. Utwór dowolny 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Preludium i fuga J. S. Bacha 3. Forma triowa 4. Utwór kompozytora romantycznego lub współczesnego
III	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Opracowanie chorałowe J.S. Bacha lub innego kompozytora barokowego 3. Dowolna część sonaty triowej J.S. Bacha 4. Utwór kompozytora romantycznego lub współczesnego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Preludium i fuga J. S. Bacha *) 3. Dowolna część sonaty triowej J.S. Bacha 4. Utwór kompozytora romantycznego lub współczesnego <p>- wskazany jest wśród nich jeden utwór komp. polskiego</p>
IV	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Dowolna część sonaty triowej J.S. Bacha (lub inna forma triowa) 3. Opracowanie chorałowe J. S. Bacha (lub innego kompozytora) 4. Utwór kompozytora romantycznego lub współczesnego 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Preludium i fuga J. S. Bacha *) 3. Szybka część sonaty triowej J.S. Bacha 4. Utwór kompozytora romantycznego lub współczesnego <p>- wskazany jest wśród nich jeden utwór komp. polskiego</p>
V	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Jedna część Sonaty triowej J.S. Bacha (lub inna forma triowa) 3. Opracowanie chorałowe J. S. Bacha (lub innego kompozytora) 4. Utwór kompozytora romantycznego lub współczesnego (+ sprawdzian czytania a'vista) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Preludium i fuga J. S. Bacha *) 3. Dowolny utwór oparty na chorale 4. Utwór (-y) kompozytora romantycznego lub współczesnego <p>- wskazany jest wśród nich jeden utwór komp. Polskiego</p> <p>Program tego egzaminu powinien być sprawdzający w kontekście dyplomu – czas prezentacji 25-30 min.</p>
VI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Trzy pozycje z programu wykonywanego na egzaminie dyplomowym (mogą być wśród programu również inne utwory, niewykonywane na dyplomie) 	<p style="text-align: center;">Egzamin dyplomowy</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Utwór dawnego mistrza 2. Opracowanie chorałowe – (chorał z cantus firmus kolorowanym lub inne dowolne opracowanie, J.S. Bacha lub innego

	kompozytora) 3. Duża forma J.S. Bacha (do wyboru: Preludium/Toccaty/Fantazja i fuga) 4. Sonata triowa J.S. Bacha (wszystkie części) 5. Utwór (-y) romantyczny lub współczesny - wskazany jest wśród nich jeden utwór komp. polskiego
--	---

*) Może być też wykonana forma Preludium, Fugi, Toccaty lub Fantazji – jednocześnie, a także, w niektórych przypadkach, tylko jedna część z dyptyku

B. PROPOZYCJE LITERATURY MUZYCZNEJ

1. Gamy, pasaże, ćwiczenia, etiudy

klasa I	klasa II	klasa III
F. Peeters – <i>Ars Organi</i> (t. I i II) M. Dupré – <i>Methode d'Orgue</i> H. Keller – <i>Die Kunst des Orgelspiels</i> J. Chwedczuk – Organowe ćwiczenia pedałowe (z. I do nr 20)	Gamy durowe i molowe (wszystkie) w obrębie jednej oktawy Trójdźwięki toniczne durowe i molowe z przewrotami w obrębie jednej oktawy F. Peeters – <i>Ars Organi</i> (t. II i III) M. Dupré – <i>Methode d'Orgue</i> H. Keller – <i>Die Kunst des Orgelspiels</i> J. Chwedczuk – Organowe ćwiczenia pedałowe (z. I do końca) J. Schneider – <i>Pedalstudien</i> (z. I) M. Sawa – Etiudy pedałowe	Gamy durowe i molowe (wszystkie) w obrębie dwóch oktaw Pasaże toniczne durowe i molowe z przewrotami w obrębie dwóch oktaw Pasaże dominantowe septymowe w postaci zasadniczej w obrębie dwóch oktaw Pasaże septymowe zmniejszone w postaci zasadniczej w obrębie dwóch oktaw F. Peeters – <i>Ars Organi</i> (t. II i III) M. Dupré – <i>Methode d'Orgue</i> H. Keller – <i>Die Kunst des Orgelspiels</i>

	nr 3, 12 – Etiudy manualowe nr 3, 6, 9	J. Chwedczuk – Organowe ćwiczenia pedałowe (z. II łatwiejsze) J. Schneider – <i>Pedalstudien</i> (z. II) M. Sawa – Etiudy pedałowe nr 3, 6, 9, 11 – Etiudy manualowe nr 1, 7, 11
--	--	--

klasa IV	klasa V	klasa VI
Gamy i pasaże jak w klasie III, realizowane w szybszym tempie F. Peeters – <i>Ars Organi</i> (t. III) F. Germani – <i>Metodo per Organo</i> J. Chwedczuk – Organowe ćwiczenia pedałowe (z. II trudniejsze, z ozdobnikami w pedale) H. Klotz – <i>15 Pedalstudien</i> (łatwiejsze) M. Sawa – Etiudy pedałowe nr 2, 4, 7, 8 – Etiudy manualowe nr 2, 5, 12	Gamy i pasaże jak w klasie IV Gamy durowe i molowe oktawami, tercjami i sekstami H. Klotz – <i>15 Pedalstudien</i> M. Sawa – Etiudy pedałowe nr 1, 10, 5 – Etiudy manualowe nr 4, 8	M. Sawa – Etiuda koncertowa nr 10 Etiudy z klas IV-V

2. Utwory dawnych mistrzów

klasa I	klasa II	klasa III
utwory manualowe G. Frescobaldi – <i>Quatro Corrente</i> (t. II nr 22) J. P. Sweelinck – Toccata C-dur (t. I nr 8) red. B. Rutkowski – <i>Manualowe utwory dawnych mistrzów</i> red. F. Peeters – <i>Alte Orgelmusik aus England und Frankreich</i> utwory z pedałem	utwory manualowe G. Frescobaldi – <i>Partita sopra la folia</i> (t. II nr 21) J. P. Sweelinck – Fantazja <i>Auf die Manier eines Echo</i> (t. I nr 5) – Toccata a-moll (t. I nr 7) – Toccata C-dur (t. I nr 8) utwory z pedałem J. Pachelbel – Toccata e-moll nr 3 G. Frescobaldi – <i>Toccata</i>	utwory manualowe G. Frescobaldi – <i>Partita sopra passacagli</i> (t. II nr 20) J. P. Sweelinck – Fantazja <i>Auf die Manier eines Echo</i> (t. I nr 6) D. Buxtehude – <i>Canconetta</i> utwory z pedałem J. Pachelbel – Toccata c-moll nr 4 i C-dur nr 5 – <i>Ricercare</i>

<p>J. Pachelbel – Toccata C-dur nr 1 i g-moll nr 2 G. Frescobaldi – <i>Preambula</i> nr 12, 13, 14 (t. II)</p>	<p><i>chromatica</i> – <i>Ricercare</i> – <i>Capriccio pastorale</i> J. Froberger – <i>Ricercare</i> J. K. Kerll – <i>Capriccio</i> D. Zipoli – <i>Pastorale</i></p>	<p>J. K. Kerll – <i>Toccata</i> G. Frescobaldi – Toccata d-moll nr 3 i a-moll nr 18 (t. II) G. Muffat – Fuga g-moll (Min. org. nr 16) F. Peraza – Medio registro alto (Min. org. nr 33) J. Cabanilles – <i>Tiento</i> (Min. org. nr 34) A. Cabezon – <i>Dic nobis</i> <i>Maria</i> (Min. org. nr 32)</p>
--	--	--

klasa IV	klasa V	klasa VI
<p>utwory manualowe L. C. Daquin – <i>Noël nr 8,</i> <i>4, 5</i> L. Marchand – <i>Pieces</i> <i>d’Orgue</i> (manualowe fragmenty) J. A. Guillain – <i>Pieces</i> <i>d’Orgue</i> (manualowe fragmenty) L. N. Clérambault – <i>Suity</i> nr 1, 2, 3 (manualowe fragmenty) D. Buxtehude – <i>Auf</i> <i>meinen lieben Gott</i> (<i>Partita</i>) – <i>Fuga alla Gigue</i> C-dur utwory z pedalem G. Frescobaldi – Toccata G-dur nr 2 (t. II) J. Froberger – Toccata D. Buxtehude – Preludium, fuga i ciacona C-dur – Ciacona e-moll – Ciacona c-moll – Passacaglia d-moll J. Pachelbel - Ciacona f-moll – Preludium, fuga i</p>	<p>utwory manualowe L. C. Daquin – <i>Noël nr 1,</i> <i>10, 9, 12</i> J. Stanley – <i>10 voluntary</i> (<i>Tallis to wesley</i>) red. Gordon Philips J. Pachelbel – <i>Partita</i> (<i>Herzlich tut mich</i> <i>verlangen</i>) S. Schneidt – <i>Wariacje:</i> – <i>Auch du feiner Reiter</i> – <i>Est-ce Mars</i> utwory z pedalem G. Frescobaldi – Toccata F-dur nr 4 (t. II) J. Froberger – <i>Capriccio</i> G. Muffat – <i>Toccata</i> <i>duodecima</i> J. Krieger – Toccata C-dur D. Buxtehude – Toccata i fuga F-dur W. Lübeck – Preludium i fuga c-moll – Preludium i fuga C-dur N. Bruhns – Preludium i fuga e-moll (małe) – Preludium g-moll nr 4</p>	<p>utwory manualowe L. C. Daquin – <i>Noël nr 3</i> J. P. Sweelinck – <i>Wariacje:</i> – <i>Mein junges leben hat ein</i> <i>End</i> – <i>Unter der Linden Grüne</i> S. Schneidt – <i>Echo</i> (Min. org. nr 45) J. Pachelbel – <i>Partity:</i> – <i>Ach was sol lich Sünder</i> <i>machen</i> – <i>Werde munter mei</i> <i>Gemüte</i> – <i>Was Gott tut, das ist</i> <i>wohlgetan</i> utwory z pedalem G. Böhm – Preludium i fuga C-dur D. Buxtehude – Preludia i fugi: d-moll, D-dur, fis-moll, g-moll, F-dur, e-moll W. Lübeck – Preludia i fugi: d-moll, E-dur, g-moll L. Marchand – <i>Grand</i> <i>dialogue</i> L. C. Daquin – <i>Noël nr 2, 11</i> J. F. Händel – <i>Koncerty</i> z op. 4</p>

ciacona d-moll

3. Formy triowe, sonaty

klasa I	klasa II	klasa III
F. Peeters – Tria dawnych mistrzów z <i>Ars Organi</i> (t. II) J. Titelouze – <i>Creator alme siderum</i> – <i>Ave Maris Stella</i> – <i>Veni Creator</i> G. Dufay – <i>Ave Maris Stella</i> A. Schlick – <i>Maria zart</i> J. Pachelbell – <i>Von Himmel hoch da komm ich her</i>	F. Peeters – Tria dawnych mistrzów z <i>Ars Organi</i> (t. II) (trudniejsze) J. Obrecht – Trio J. des Prés – Trio J. S. Bach – Aria F-dur BWV 587 – Sonata Es-dur nr 1 cz. II BWV 525 – Sonata c-moll nr 2 cz. II BWV 526 M. Surzyński – Tria: nr 1, 2, 3 P. Maszyński – Kanon M. Sawa – Trio - kanon nr 5, 4	J. S. Bach – Trio G-dur BWV 586 – Trio G-dur BWV 1027 a – Trio c-moll BWV 584 – Trio d-moll BWV 583 – Sonata Es-dur nr 1 cz. I i III BWV 525 M. Reger – trio op. 47 nr 1 M. Sawa – Trio - kanon nr 2, 3

klasa IV	klasa V	klasa VI
J. S. Bach – Sonata e-moll nr 4 BWV 528 – Sonata d-moll nr 3 BWV 527 – Chorał <i>Herr Jesu Christ dich zu uns wend</i> BWV 655 M. Sawa – Trio - kanon nr 6, 1 A. Karczyński - Tria	J. S. Bach – Sonata C-dur nr 5 BWV 529 – Chorały: - <i>Allein Gott</i> BWV 664 - <i>Nun komm der heiden Heiland</i> BWV 660 M. Reger – Kanon op. 59 nr 4 M. Sawa – Trio - kanon nr 7, 8 A. Karczyński - Tria	J. S. Bach – Sonata c-moll nr 2 BWV 526 – Sonata G-dur nr 6 BWV 530

4. Opracowania chorałowe

klasa I	klasa II	klasa III
red. B. Rutkowski – Manualowe opracowania	J. S. Bach – Chorały: nr 9, 14, 28, 32, 33, 34, 38,	J. S. Bach – Chorały (z głosem solowym): nr 11,

chorałowe ze zbioru <i>Manuałowe utwory dawnych mistrzów</i> J. S. Bach – Chorały nr 5, 30, 31 D. Buxtehude – Chorał nr 12	40, 42, 46, 49, 48, 56 D. Buxtehude – Chorały: nr 1, 6, 13, 18, 21	17, 27 – Chorały (w formie kanonu): nr 3, 15 – Chorały: nr 1, 12, 13, 16, 21, 22, 33, 54, 55 D. Buxtehude – Chorały: nr 7, 8, 10, 11, 14, 15, 19
---	--	--

klasa IV	klasa V	klasa VI
J. S. Bach – Chorały (z głosem solowym i ozdobnikami): nr 10, 24, 26, 42, 45, 51 – Chorały (w formie kanonu): nr 8, 19, 29, 35, 37, 44 – Chorały: nr 1, 12, 13, 16, 21, 22, 33, 54, 55 D. Buxtehude – Chorały: nr 3, 9, 20	J. S. Bach – Chorały (z głosem solowym i ozdobnikami): nr 4, 34 – Chorały (w formie kanonu): nr 12 a, 2, 30 – Chorały: nr 35, 38, 42, 44, 45, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 62 D. Buxtehude – Chorały: nr 5, 22, 23, 24	J. S. Bach – Chorały (z głosem solowym i ozdobnikami): nr 4, 34 – Chorały (w formie kanonu): nr 12 a, 2, 30 – Chorały: nr 35, 38, 42, 44, 45, 51, 56, 57, 58, 59, 60, 62 D. Buxtehude – Chorały: nr 16, 17 (Magnificat)

5. Utwory J. S. Bacha

klasa I	klasa II	klasa III
red. B. Rutkowski – Manuałowe opracowania chorałowe ze zbioru <i>Manuałowe utwory dawnych mistrzów</i>	Małe preludia i fugi BWV 553-560	Canzona d-moll BWV 588 Alla breve D-dur BWV 589 Pastorale F-dur BWV 590 Fantazja con imitazione h-moll BWV 563 Preludium a-moll BWV 569 Preludium G-dur BWV 568 Fuga h-moll BWV 579 Fuga g-moll BWV 578 Fuga g-moll BWV 131 a Fuga c-moll BWV 575 Fuga G-dur BWV 576

klasa IV	klasa V	klasa VI
Fuga c-moll BWV 574 Fuga G-dur BWV 577	Preludium i fuga A-dur BWV 536	Preludium i fuga G-dur BWV 541

Preludium i fuga c-moll BWV 549	Preludium i fuga d-moll BWV 539	Preludium i fuga G-dur BWV 550
Preludium i fuga e-moll BWV 533	Preludium i fuga C-dur BWV 547	Preludium i fuga c-moll BWV 546
Preludium i fuga a-moll BWV 551	Preludium i fuga g-moll BWV 536	Preludium i fuga a-moll BWV 543
Preludium i fuga C-dur BWV 545	Preludium i fuga f-moll BWV 534	Preludium i fuga h-moll BWV 544
Preludium i fuga C-dur BWV 531	Preludium i fuga c-moll BWV 537	Toccata d-moll BWV 565
Fantazja i fuga c-moll BWV 562	Fantazja G-dur BWV 572	Preludium (Toccata) i fuga (dorycka) d-moll BWV 538
Fantazja i fuga a-moll BWV 561		

6. Utwory kompozytorów romantycznych i współczesnych

klasa I	klasa II	klasa III
	S. Karg-Elert – <i>13 preludiów</i> (Min. org. nr 13) L. Vierne – <i>24 pieces libre</i> (łatwiejsze) M. Reger – 30 kleine Choral- vorspiele op. 135 a	L. Vierne – <i>24 pieces libre</i> (<i>Cortege, Scherzetto,</i> <i>Divertissement, Carillon,</i> <i>Postludium</i>) J. Brahms – Chorały nr 2, 5, 6, 7, 8 C. Franck – <i>Cantabile</i> (Min. org. nr 7) M. Reger – <i>Orgelstücke</i> op. 65 (<i>Pastorale, Canzone</i>) – <i>Orgelstücke</i> op. 59 (<i>Melodia,</i> <i>Pastorale, Intermezzo</i>)

klasa IV	klasa V	klasa VI
J. Brahms – Chorały nr 1, 3, 4, 9, 10, 11 – <i>Choralvorspiel und</i> <i>Fuge über „O</i> <i>Trauzigkeit o Herzeleid”</i> C. Franck – <i>Pastorale</i> – Preludium, fuga i wariacje	J. Brahms – <i>Zwei Preludien</i> <i>und Fugen</i> – Fuga a-moll C. Franck – <i>Finale Fantazja</i> C-dur M. Reger – <i>Orgelstücke</i> op. 59 (<i>Preludium, Toccata</i> <i>d-moll, Fuga D-dur</i>)	C. Franck – <i>Piece</i> <i>heroique</i> – Fantazja A-dur M. Reger – <i>Introdukcja</i> <i>i passacaglia</i> d-moll W. A. Mozart – <i>Fantazja</i> f-moll nr 1 F. Medelsohn - Bartholdy

R. Schumann – Preludia i fugi na temat BACH (łatwiejsze)	F. Medelssohn - Bartholdy – Preludia i fugi: d-moll i G-dur	– Sonata d-moll
L. Boëllmann – <i>Menuet z Suity gotyckiej</i>	L. Boëllmann – <i>Suita gotycka</i>	J. Alain – <i>Trois pieces Variation sur un theme de Clement Jannequin</i>
M. Reger – <i>Orgelstücke op. 59 (Kyrie, Gloria, Benedictus, Te Deum)</i>	E. Bossi – Scherzo	– <i>Le jardin suspendu</i>
	O. Messiaen – <i>Le banquet celeste</i>	– <i>Litanie</i>
	– <i>Apparition de l'eglise eternelle</i>	O. Messiaen – <i>Diptyque</i>

7. Utwory kompozytorów polskich

klasa I	klasa II	klasa III
red. J. Gołosa – <i>Z polskiej muzyki organowej XVI w.</i> (najłatwiejsze preambuła)	red. J. Gołosa – <i>Z polskiej muzyki organowej XVI w.</i> (łatwiejsze preambuła)	red. J. Gołosa – <i>Z polskiej muzyki organowej XVI w.</i>
red. J. Grubich – <i>Dawna polska muzyka organowa</i>	red. J. Grubich – <i>Dawna polska muzyka organowa</i>	J. Sowa – <i>Salve Regina</i> oraz trudniejsze preambuła
Anonim – <i>Cantio polonica</i>	Mikołaj z Krakowa – Preambulum in F	red. J. Grubich – <i>Dawna polska muzyka organowa</i>
W. Żeleński – Preludia	Anonim	Mikołaj z Krakowa – Przygrywka chorałowa
A. Kozłowski - Preludia	– Preambulum in d	<i>Ave Jesachia</i>
	– Preambulum in g	Anonim
	– Preambulum in a	– Przygrywka chorałowa - <i>Colenda</i>
	– <i>Przez Twe Święte Zmartwychwstanie</i>	– <i>Per morita Sancti Adalberti</i>
	Utwory z Warszawskiej Tabulatury Organowej XVII w.	– Przygrywka chorałowa – <i>Accende muntia</i>
	– <i>Preludium na Sanctus (12)</i>	Marcin Leopolda - <i>Ricercare</i>
	– <i>Preludium (15)</i>	Utwory z warszawskiej tabulatury organowej XVII w.
	– <i>Canzona primi toni (50)</i>	– <i>Canzona primi toni (43)</i>
	– <i>Capriccio i proposta (47)</i>	– <i>Canzona primi toni (48)</i>
	S. Moniuszko – Dwa preludia	– <i>Fuga (13)</i>
	A. Freyer – Dwa chorały	M. Surzyński – <i>Elegia</i>
		A. Sokulski - <i>Fuga</i>
klasa IV	klasa V	klasa VI
red. J. Grubich – <i>Dawna polska muzyka organowa</i>	red. J. Grubich – <i>Dawna polska muzyka organowa</i>	red. J. Grubich – <i>Dawna polska muzyka organowa</i>

<p>D. Cato – Fantazja – Fuga Utwory z Warszawskiej Tabulatury Organowej XVII w. – <i>Toccata tertio toni (56)</i> – <i>Toccata tertio toni (20)</i> – <i>Preludium primi toni (1)</i> Anonim – Parafraza psalmu XLIII M. Surzyński – <i>Chanson triste</i> T. Machl – Etiuda 5 W. Rychling – Toccata</p>	<p>Anonimus – Canzona P. Żelechowski – Fantazja K. Jurdziński – Passacaglia – Elegia F. Nowowiejski – Fantazja polska M. Wallek-Walewski – Preludium b-moll M. Dziewulska – Spotkania</p>	<p>J. Podbielski – Preludium A. Rochaczewski – Canzona M. Surzyński – Improwizacje na temat polskiej pieśni Święty Boże – Capriccio – Toccata fis-moll B. Szablewski – Largo z sonaty organowej B. Pietrzak - 4 Kontrasty T. Paciorkiewicz – Toccaty nr 1, 2 M. Sawa – Tryptyk oliwski</p>
--	---	--

C. KRYTERIA OCENIANIA:

Ocenę celującą otrzymuje uczeń spełniający wymagania na ocenę bardzo dobrą, wyróżniający się indywidualnością artystyczną, realizujący program klas wyższych, osiągający sukcesy na konkursach i przesłuchaniach regionalnych lub ogólnopolskich i międzynarodowych.

Ocena bardzo dobra

- swobodny aparat gry – biegłość, elastyczność, koordynacja (w stosunku do lat nauki gry),
- bogaty zasób środków techniki instrumentalnej,
- bardzo dobra realizacja programu (w tym prawidłowe odczytanie tekstu, opanowanie utworów),
- muzykalność: frazowanie, wyrazowość i przejrzystość gry,
- systematyczna, w dużym stopniu samodzielna praca, w której słyhać świadome wykorzystanie wiedzy z innych przedmiotów,
- czytanie a' vista: bezproblemowe.

Ocena dobra

- aparat gry bez większych usterek,
- dobre przygotowanie techniczne,
- prawidłowe odczytanie tekstu, ale realizacja programu nieco wydłużona w czasie,
- dobre frazowanie i wyrazowość utworów, wrażliwość na wydobywanie dźwięku itp.,
- niezbyt systematyczna praca, nie w pełni samodzielna,
- czytanie a' vista: ogólnie prawidłowe.

Ocena dostateczna

- usterki aparatu mimo korekty,
- słaby rozwój techniki gry, tak manualowej, jak pedałowej,
- ograniczona wrażliwość na wydobywanie dźwięku,
- tekst odczytany z licznymi błędami,
- dużo przypadkowości i chaosu w grze, notoryczne kłopoty z opanowaniem tremy,
- realizacja programu nauczania poniżej minimum,
- brak pracy domowej ucznia lub jej niestaranność,
- czytanie a' vista: z pewnymi problemami.

Ocena dopuszczająca

- poważne mankamenty aparatu mimo korekty, utrudniające dalszy rozwój, problemy ruchowe,

- brak wrażliwości wydobywania dźwięku,
- źle odczytany tekst,
- gra chaotyczna, „brzydka”,
- brak pracy domowej ucznia, skutkujące niezrealizowaniem programu,
- czytanie a' vista: z dużymi problemami.

Ocena niedostateczna

- otrzymuje uczeń, który nie rokuje nadziei na dalszy rozwój i nie spełnia wymagań edukacyjnych.

5. KOMENTARZ DO REALIZACJI PROGRAMU

Program nauczania przedmiotu głównego organy został skonstruowany zgodnie z zasadą kontynuacji procesu nauczania. Zgodnie z nią cały proces nauczania wymaga ciągłego utrwalania i powtarzania posiadanych umiejętności, ich doskonalenia, poszerzania i wzbogacania o nowe elementy.

Uczniowi należy zapewnić warunki niezbędne do realizacji programu nauczania. Sala, w której odbywają się zajęcia powinna spełniać określone warunki niezbędne do efektywnej pracy. Akustyka sali powinna być dobra, bez dużego pogłosu, by nie uniemożliwiać pracy nad właściwą rejestracją utworów. Należy zadbać o właściwe oświetlenie i wentylację klasy. Sala powinna być wyposażona w sprawny instrument, wolny od usterek i nastrojony. Salę należy wykorzystywać wyłącznie na lekcje oraz ćwiczenia na organach, aby w ten sposób zapewnić uczniom odpowiednią ilość godzin na pracę pozalekcyjną. W Sali organowej winna być również szafka na obuwie organowe uczniów

Wskazane jest, aby w sali znajdowała się podręczna biblioteka nutowa i metodyczna, a także metronom. Nauczyciel powinien również mieć możliwość korzystania ze sprzętu do nagrywania i odtwarzania. Ważną rolę w procesie nauczania odgrywa biblioteka szkolna, zaopatrzona w podstawowe pozycje repertuarowe zawarte w programie nauczania, pozycje metodyczne, ewentualnie nagrania z zakresu literatury organowej. W przypadku braku fonoteki nauczyciel powinien zapewnić uczniowi możliwość wspólnego słuchania nagrań ucznia oraz innych pianistów i analizowania ich, co stanowi niezbędny czynnik rozwoju świadomości muzycznej.